

UNAPREĐENJE MODELA
DRŽAVNE PODRŠKE MSP

Kako optimalno iskoristiti svaki dinar iz budžeta?

Održivost je ključ delotvornosti finansijske podrške. Programi garancija i sufinansiranja su najoptimalniji za ostvarenje tog cilja. Svaki državni dinar opredeljen za garancije mogao bi, prema konzervativnoj proceni, da podrži preko šest malih i srednjih preduzeća, u poređenju sa samo jednim u okviru programa dodele bespovratnih sredstava.

*Piše: Sandra Rodić**

U situaciji kada banke nisu u stanju ili nemaju interesa da svojom ponudom zadovolje veoma širok spektar potreba MSP, a alternativni izvori finansiranja poput nebankarskih finansijskih institucija, tržišta kapitala i mehanizama međusobnog finansiranja firmi u Srbiji nisu razvijeni, državni mehanizmi podrške dodatno dobijaju na značaju. To se, pre svega, odnosi na podršku u onoj fazi rasta firme u kojoj komercijalne banke ne nude adekvatna finansijska sredstva, ali je preduzeće sposobno da u srednjoročnom periodu postane atraktivan klijent za banke jer ima realan potencijal da preraste u sledeću etapu razvoja.

S obzirom da je državna podrška sastavni deo ukupne privredne politike, neophodno je da se u njejoj primeni sveobuhvatno razmotre moguće pozitivne i negativne posledice. Evropska unija ima razrađen sistem pravila dodele i kontrole državne pomoći, zasnovanih na politici „pojedinačno manje, ali kvalitetnije“, kako bi se umanjili rizici od narušavanja tržišne utakmice. To je, takozvana, horizontalna podrška, koja doprinosi stvaranju jednakih uslova privređivanja za sve privredne subjekte.

U Srbiji, udeo državne pomoći u BDP-u je oko četiri puta veći nego u Evropskoj uniji, i pretežno je direktno namenjen određenim firmama. Takva, takozvana vertikalna podrška, u EU se tretira kao narušavanje konkurencije, jer favorizuje određena preduzeća. Zato je, osim značajnijeg smanjenja obima državne pomoći u Srbiji, neophodno promeniti i njenu strukturu. Treba povećati horizontalnu podršku, koju mogu da koriste preduzeća iz različitih industrija i koja nije usmerena na pojedine firme, već na strateške ciljeve. Takođe, veoma je važno da se poboljša transparentnost dodele državne pomoći.

Zašto najpopularnije mere nisu i najefikasnije?

Naročito popularne mere državne podrške predstavljaju subvencionisane kamatne stope, programi dodele bespovratnih sredstava i slični programi. Mada se ovim merama smanjuju troškovi za korisnika kredita, pa time uvećava i tražnja za pozajmicama, one rešavaju samo deo problema koje MSP imaju u pristupu izvorima finansiranja. Ovakvi programi ne povećavaju ponudu finansijskih sredstava namenjenih MSP, niti su usmereni ka novim korisnicima i segmentima tržišta. Naime, većina banaka koje koriste program dodele bespovratnih sredstava, neće značajnije promeniti uslove kreditiranja. To znači da će kroz program prednosti ostvariti samo ona preduzeća koja, i bez državnih podsticaja, ispunjavaju bankarske uslove za finansiranje.

Međutim, svrha programa državne finansijske podrške je da podstakne finansijske institucije da prošire svoju finansijsku ponudu. Programi treba da podržavaju preduzeća koja su održiva i zdravo posluju, ali iz nekog razloga nisu u stanju da dobiju kredit (primera radi, usled nedostatka sredstava za obezbeđenje zajma ili iz jedinstavnog razloga što ne zadovoljavaju uslove banaka). Ukoliko država želi da ostvari održiviji i širi uticaj na tržište i na optimalan način iskoristi svoja finansijska sredstva, jedna od preporuka je da se dosadašnji programi dopune drugim tržišnim modelima finansijske podrške.

Jedan od njih su dobro osmišljeni i sprovedeni programi garancija, koji istovremeno mogu ostvariti uštede za korisnike kredita i mobilisati sredstva za MSP koja inače ne bi dobila kredit. Ako je bančin rizik kreditiranja niži zbog postojanja garancije, banka ima mogućnost da snizi kamatnu stopu na svoj kredit. Relevantan primer kako garancije mogu da snize

troškove jeste program garancija Evropskog investicionog fonda koji je primenjen u Srbiji. Banke koje su koristile ove garancije bile su u stanju da snize kamatne stope na kredite malim i srednjim preduzećima za do jedne četvrtine (npr. sa 10 na 8 odsto). U tom slučaju, troškovi se posredno snižavaju na strani ponude. Takođe, pošto se ovim programom garantuje za deo, ili celokupan kreditni rizik, to može da podstakne banke da saraduju s korisnicima kredita koje bi, inače, morale da odbiju iz tehničkih, ili regulatornih razloga. Na taj način se otvara prostor u

koji je država spremna i u stanju da isplati. S druge strane, država kroz program garancija koristi svoja ograničena finansijska sredstva kao podsticaj bankama da usmere deo slobodnih sredstava ka malim i srednjim preduzećima.

Prednosti za državu, kreditore i preduzeća

Naime, bankama ne nedostaje novca, već su oprezne kada je reč o preuzimanju rizika. Program garancija pomaže da se određeni deo tog rizika za banke smanji, tako da MSP koja „zaslužuju“ kredite mogu da ih dobiju od banaka.

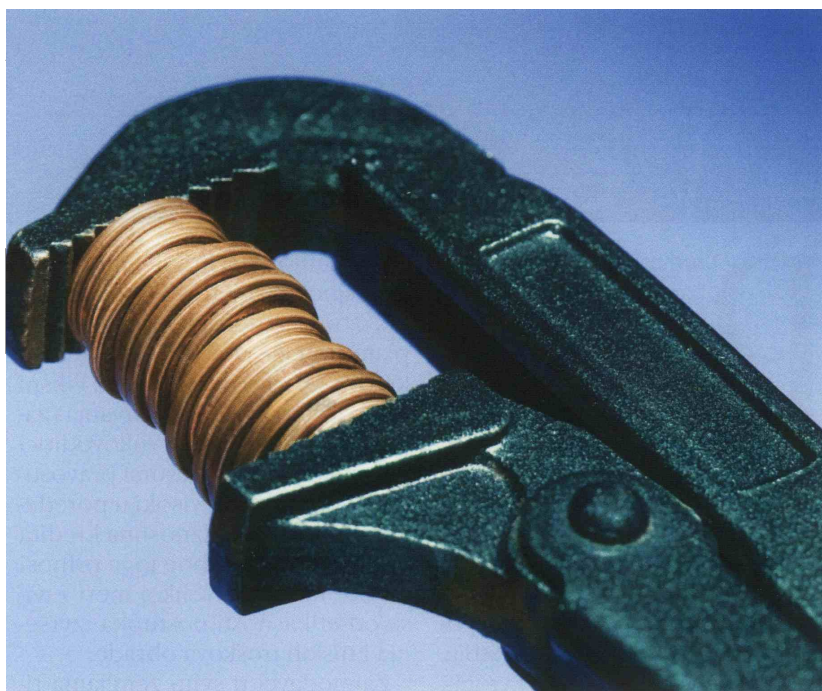
nih sredstava za MSP. Ako pretpostavimo da je maksimalan gubitak po garancijama 15 odsto u svakom krugu finansiranja, sredstva isprva dodeljena za svrhe davanja garancija mogu da se iskoriste u preko šest ciklusa. Drugim rečima, svaki dinar opredeljen za garancije mogao bi, prema konzervativnoj proceni, da podrži preko šest malih i srednjih preduzeća, u poređenju sa samo jednim u okviru programa dodele bespovratnih sredstava.

Programi garancija su korisni i kao sredstvo kojim se banke podstiču da uđu u nove segmente kreditiranja i dospeju do tržišta koja su manje pokrivena njihovim uslugama. Primera radi, brojne banke u Srbiji nisu spremne da finansiraju poljoprivredu, preduzeća u osnivanju ili firme koje se bave visokim tehnologijama, jer ne razumeju dovoljno poslovanje firmi u ovim oblastima. Program garancija bankama daje razlog da ispitaju tržište, saznaju više o njemu i prošire obim usluga koje pružaju.

Dobro osmišljenim i sprovedenim programom garancija potpomaže se održivo kreditiranje MSP sektora. Takvim programom, daje se podsticaj bankama da kreditiraju ovaj segment privrede, uz očekivanje da će u budućnosti, kada državna podrška više ne bude dostupna, mala i srednja preduzeća „porasti“ i postati dugoročni klijent. Održivost je ključ delotvornosti finansijske podrške. Programi garancija i sufinansiranja su najoptimalniji za ostvarenje tog cilja.

Ministarstvo privrede je prepoznalo potrebu za reformom državne pomoći i pokazalo je spremnost da u narednoj godini postepeno počne sa restrukturiranjem državne podršku u skladu sa najboljim načelima EU prakse.

**Autorka je ekspert USAID Projekta za bolje uslove poslovanja*

kome mnoga nova MSP mogu da postanu korisnici kredita i ostvare veći ekonomski uticaj.

Dobro osmišljenim i sprovedenim programom garancija moguće je obezbediti bolju iskorisćenost i obuhvat za svaki dinar državne podrške. Subvencionisane kamatne stope, bespovratna sredstva i slični programi predstavljaju direktan trošak za državu – isplate se i nikada se ne vrate. Njihov uticaj je ograničen na iznos sredstava

Pošto je garancija uslovna – odnosno, isplaćuje se samo ako je to potrebno – svaki dinar državne podrške iz ovog programa omogućić će da se plasiraju znatno veća sredstva za MSP nego što je to, primera radi, moguće kroz program dodele bespovratnih sredstava.

Drugi, podjednako značajan aspekt programa garancija jeste to što državna sredstva mogu neprekidno iznova da se koriste, kako bi se potpomoglo plasiranje dodat-